

HATI CSILLA*

Büntetőeljárásunk történeti alakulása – különös tekintettel a közvetlenség elvének érvényesülésére

Büntetőeljárásunk – azt meghatározó eljárási elvek és intézmények – társadalmi, politikai, gazdasági okok és célszerűségek okán folyamatos formálódásban van. Büntetőeljárásunk történeti alakulását az érvényesítendő és érvényesülő alapelvek – kifejezetten a közvetlenség elvének megjelenése oldaláról veszem górcső alá. Miként alakult ki a közvetlenség elve, milyen jelentőségre tett szert, mennyiben ragadható meg alapelvi jelentősége napjaink eljárásaiban?

I. A legjelentősebb európai büntetőeljárásai modellek és fejlődési szakaszok

1. Az ógörög és a római jog eljárásrendje

A tiszta vádrendszerű ógörög eljárásjogban a vádemelés minden polgár számára, sőt a védelem joga is biztosítva volt, a bírói teendőket pedig maga a nép vagy általa választott bíróság gyakorolta. A bíraskodási feladatot el látó tanácsnak az előkészítést követő 30 napon belül meg kellett tartania a tárgyalást, a lefolytatott tárgyalás alapján halasztást nem tűrően döntést kellett hoznia. Láthatjuk tehát a közvetlenség elv – mai kifejezésünkkel élve – kontinuitás komponensének érvényesítésére való törekvés korai megjelenését. Ami szintén a közvetlenség elv korai megjelenésére utal – a tárgyalásról történő távolmaradás súlyos következményekkel járt.¹

A görög-római korban a köztársasági állam-berendezkedés kialakulásával a nép egyre nagyobb szerepet kaphatott az ítélkezési tevékenység folyamatában. Ezt példázza az athéni népbíróság (héliia) vagy a római népgyűlési állandó bizottságok (questiones perpetuae), mint büntetőügyek fóruma. A 300 tagú népgyűlési állandó bizottságokban esetenként jelölték ki azt az 50–75 fős bíróságot, amely praetor elnökelete alatt működött, csupán a bűnösség kérdésében foglalhatott állást (a büntetés mértékét a törvény egzakt módon meghatározta). Az eljárást a nyilvánosság, szóbeliség, kontradiktórus

eljárás, és a bizonyítékok szabad mérlegelésének érvényesítése jellemezte. A közvetlenség elvének érvényesülését azon előírás is biztosította, miszerint az eljárásban mindkét felet meg kellett hallgatni.

Az állandó népgyűlési bizottságok helyét a császárkorban a császári rendkívüli ítélkezés, illetve a hivatalnokok megnövelt bíraskodási hatalma vette át.²

A rómaiak szintén kidolgoztak néhány büntetőeljárás jogi elvet, például senkit nem lehetett távollétében elítélni, mert abban az esetben nem lenne lehetősége a védekezésre. Láthatjuk, hogy a közvetlenség elvének, vagy legalább is a közvetlen észrevételezés jogának biztosítására már ebben a korban is figyelmet szenteltek. A római eljárás kevésbé volt hatósági jellegű a mai eljáráshoz képest, ugyanis Rómában nem létezett ügyészégi szervezet, bármelyik polgár vádat emelhetett, sőt a sértett feladata volt az. A görög és római eljárásban megjelenő elemek a később kialakuló és nevesítésre kerülő akkuzatórius eljárás gyökerei.

Nem helyeseltető a római büntetőeljárás bizonyítási eljárásaként alkalmazott vallatás, tortúra.³

Augustus császár azt rendelte, hogy a nyomozást nem szabad kínvallatással kezdeni, és azt nem is kell a nyomozás hiteléhez eleve felhasználni.

Hadrianus császár Sannius Sabinushoz intézett levele a következőképpen fogalmaz:

„Akkor kell a rabszolgák kínvallatásához fogni, ha a vádlott komolyan gyanús, és más bizonyítékok alapján a nyomozás annyira

articles/12332/file/Juhasz_Bogi_dolgozat_v.pdf (letöltve: 2015. 08. 23.) 13–16. o.

² FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és institúciói. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007. 163–164. oldal.

³ DIÓSDI György: A római jog világa. Gondolat, 1973. 201–203. oldal.

* PhD-hallgató, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

¹ MISKOLCZINÉ Juhász Boglárka: A büntetőeljárás szabályok továbbfejlesztésének lehetséges iránya. „c” értekezés. <https://jak.ppk.hu/uploads/>

*előrehaladt, hogy már csak a rabszolgák vallomása hiányzik.*⁴

Hadrianus császár Claudius Quartinusnak írt levele szerint

*„a nyomozást a leggyanúsabbal kell kezdeni, és akitől a bíró véleménye szerint a legkönnyebben lehet az igazat megtudni.”*⁵

Marcus Aurelius és Lucius Verus császárok Cornelius Proculusnak írt levele szerint

*„egy rabszolga vallatására nem lehetett a vád hitelét alapítani, hanem az érvek összefüggését kellett vizsgálni.”*⁶

A római jogtudósok tisztában voltak a kínvallatás tökéletlenségével.

A császári rendeletek hangsúlyozták, hogy a vallatás eredményének nem mindenben kell hitelt adni.

*„Törékeny és veszélyes dolog az, és sokszor csak az igazság látszatát hozza. Sokan tűrőképesebbek és edzettek a kínzásokra, és olyan vallomást tesznek, hogy az igazságot belőlük nem lehet kiszorítani. Mások annyira érzékenyek, hogy inkább bármit hazudnak, csak ne kelljen kínzást elviselniük. Így aztán különböző vallomásokat tesznek, és nem csak magukra, hanem még másokra is bűncselekményeket fognak.”*⁷

Ulpianus modernnek értékelhető gondolata szerint a bírának tartózkodni kell olyan szuggesztív kérdések feltételétől a kihallgatás során, melyek sugallják a választ, a vádlott, illetve a tanú esetleges befolyásolásának elkerülése érdekében.⁸

A rómaiak nem választották külön a perjogot az anyagi jogtól, perjogi szövegeket elszórtan találhatunk a Corpus Iuris Civilis egész anyagában. Később a római és az egyházi jogászok felismerték egy racionálisabb perjog bevezetésének szükségességét, a római jog glosszátorainak köszönhetően több jelentős perjogi irodalmi munka jelent meg a XII. századtól. A kiemelkedő eljárásjogi irodalmi művek sorát érdemes többek között Bulgarus, Bassianus, Guilelmus Durantis alkotásaival kezdeni. A perjogi irodalom tetőpontjaként tarják számon Guilelmus Durantis Speculum iudiale (A bírászkodás tükrö) című, 1271-ben elkészült művét. A Speculum négy könyvében rögzítette a büntetőper menetére vonatkozó szabályokat. A római-kánoni perrend alapját a római államrend rakta le, ezt a papi bíróságokon dolgozták tovább és fejlődött ki a világi bíróságokon is alkalmazott eljárási

rendé. Az eljárás alapvetően írásbeli és tanult ügyvédek által lefolytatható eljárás volt.⁹

2. Az akkuzatórius modell

A ókori római és görög, illetve újkori angol gyökerekkel bíró akkuzatórius (vádlevél) rendszer Európa jelentős részének uralkodó eljárási rendszere volt egészen a XIII. századig. Tekintettel arra, hogy a bűncselekmény nemcsak az egyén, hanem a közösségi lét biztonságát is veszélyeztette, megjelent a népvád intézménye. A bizonyítási eljárás célja nem ténybizonyítás volt, hanem a bűnösség kérdésének eldöntése isteni beavatkozás segítségével.¹⁰ Az eljárás célja a jogi igazság feltárása volt, tehát a jog által lehetővé tett keretek közötti megállapítás.¹¹ Az akkuzatórius modell alapvetően az egyenlő felek közötti vita fórumát teremtette meg, ahol a sértett volt az ügy ura, szóbeliség, nyilvánosság, közvetlenség, ártatlanság vélelme és a bizonyítékok szabad értékelése jellemezte. Tekintettel azonban az egyenrangú feleken kívülálló döntéshozó fórum többnyire laikusokból álló tagjaira, a bizonyítási eszközök törvényességének előmozdítása érdekében a vonatkozó szabályanyag kidolgozása és fejlesztése vált szükségessé.¹²

Fantoly álláspontja szerint az akkuzatórius tárgyalások kevésbé megbízható tényállást felderítő eljárások, a felek célja ugyanis inkább saját igazuk fenntartása, mint az igazság felderítése.¹³

Az akkuzatórius eljárás Damaska megfogalmazás szerint egyenrangú felek közti fair küzdelem, egyik fél csak a másik kárára győzhet, viszont mindkét fél részére lehetőséget kell biztosítani saját érveik bemutatására, hiszen csak ebben a helyzetben tud a bíró megfelelően mérlegelve döntést hozni. Az akkuzatórius eljárás ezzel, vagyis a feleknek biztosított egyenlő bánásmóddal az igazság kérdését és biztosításának követelményét teljesítettnek tekinti.¹⁴

A középkori perjog sajátos intézménye a későbbi közvetlenség elve szempontjából igazán jelentős magatartási jegyzőkönyvek intézménye. Ezen jegyzőkönyvek rögzítették a kihallgatást kísérő arcjátékokat, arckifejezéseket, magatartásokat, megnyilvánulásokat. Majd az inkvizíciós perjog bírása ezeket a közvetlenség hiánya okán nem észlelhette, így nem is rögzíthette.¹⁵

⁹ STEIN, Peter: A római jog Európa történetében. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 78–80. o.

¹⁰ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 29–31. o.

¹¹ MEZÖLAKI Erik: A funkciómegosztásról, különös tekintettel a vádlói és a bírói feladatok különüléséről. In: Jogi Fórum publikáció 2014. 08. 24. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezolaki_erik__a_funkciomeszlasrol\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezolaki_erik__a_funkciomeszlasrol[jogi_forum].pdf) (letöltve: 2015. 08. 23.)

¹² FANTOLY Zsannett: Akkuzatórius vagy inkvizitórius büntetőeljárást? (versengő rendszerek). In: Tudományos előadókülés a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozóján, Szeged, 2009. 06. 05. 34. o.

¹³ FANTOLY Zsannett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012. 27–30. o.

¹⁴ DAMASKA, M. R.: The faces of justice and state authority: A comparative approach to the legal process. New Haven, CT: Yale University Press, 1986.

¹⁵ BOTOS Gábor: A büntetőeljárás jogi története. Budapest, 2000. 99–100. o.

⁴ DIÓSDI i. m.

⁵ DIÓSDI i. m.

⁶ ULPIANUS D. 48. 18. 1. pr.-4.

⁷ ULPIANUS D. 48. 18. 1. 23.

⁸ ULPIANUS D. 48. 18. 1. 21.

3. Az inkvizitórius modell

A keresztény egyház számos bűntett felett magához ragadta az ítélkezést. Az eljárás kezdetben nyilvános és szóbeli volt, sokáig ellen tudott állni az istenítéletek és a formalisztikus germán bizonyítási rendszernek, annak teljes nélkülözésére azonban nem volt képes. Később a kánonjogi eljárásban a nyilvánosság korlátozását a vádlott érdekeivel indokolták, a szóbeliség helyett az írásbeliség bevezetésére pedig annak érdekében került sor, hogy a másodfokon ítélkező tartományi zsinat, illetve a harmadfokon bíraskodó pápa is megfelelően képes legyen gyakorolni büntető joghatóságát. Az eljárás tehát fokozatosan felvette az inquisitionalis jelleget, melyet a IV. lateráni zsinat (1215) rendes eljárássá tett.

A XII–XIII. század fordulóján alakult ki Európában az inkvizitórius eljárás (nyomozóelvű) esküvel, párbajjal, kínvallatással istenítélettel. A modell gyökerei tehát a kánonjogig, illetve a középkori német és francia jogig, az abszolút monarchiák jogáig nyúlnak vissza. Az inkvizitórius eljárás célja az objektív igazság feltárása volt, a bíró aktívan részt vett az eljárásban, a terhelt csupán tárgya volt annak, a közvetlenség elve nem érvényesült.¹⁶ A bíró az, aki kihallgatta a tanúkat, aki értékelte a vallomásokot és aki döntött a bűnösség kérdésében is. A bíró ezen széles körű feladatkörét Hermann, Joachim a következő szempontból látta kritikusnak. Álláspontja szerint ilyen esetben könnyen előfordulhat, hogy a bíró a vallomások értékelése körében saját maga által végzett kihallgatás hatékonysága felől kénytelen dönten.¹⁷ A bizonyítás célja és eszköze már nem az isteni beavatkozás segítségül hívásában merült ki, inkább a tényállás „valóságghű” felderítésére törekvésben. Az elítélésre kezdetben kizárólag a vádlott önkéntes beismerése alapján – mint a bűnösség bizonyításának egyetlen lehetséges módja – kerülhetett sor, így alakult ki a beismerés tortúrával, kínzással való kicsikarásának eljárási rendje. Az akkuzatórius rendszerrel összehasonlítva, az inkvizitórius rendszer vonatkozásában talán kijelenthetjük, hogy az igazság elérése közvetlen célként jelenik meg, az akkuzatórius eljárásra jellemző fair eljárási pozíció biztosítása a felek részére – feláldozhatóvá válik.¹⁸ Ezen eljárási rendszer kialakulása (erős központi hatalom függvénye) Franciaországban a XIII. századra, Németországban majd a XVII–XVIII. századra tehető. Az eljárást alapvetően az írásbeliség és a titkosság jellemezte. Ellentétben az akkuzatórius rendszerrel az inkvizitórius modellben a releváns bizonyítékok eljutnak a bíróhoz, aki mérlegeli azokat.¹⁹

Az elsősorban olasz glossátorok által kialakított nyomozórendszer jellemzői a korábbi vádelvi eljárással szemben elsősorban a korlátlan bírói jog, a véde-

lem kizárása, illetve jelentős korlátozása, titkosság, közvetlenség, írásbeliség, vagyis a napjainkban megfogalmazott elvi jelentőségű tételeinek teljes ellentéte. A nyomozórendszer elvének fényében léptette életbe V. Károly 1532-ben Constitutio Criminalis Carolinát, mely törvénykönyv alapköve lett a fejlődési folyamatnak egészen a XIX. század első feléig a Német-római Birodalom területén. Endlicher Rechtstag, mint szóbeli végtárgyalás megmaradt ugyan, mely nyilvános tárgyaláson a felek tárgyalhattak is, viszont az ítéletet már a megelőző titkos és írásbeli eljárási szakaszban meghozta a bíróság jogtudóktól kért előzetes szakvélemény alapján.²⁰

Az angol jog tartotta fenn csupán Európa számára a vádrendszer alapelvei érvényesülésének igényét a nyilvánossággal és a szóbeliséggel. Míg Angliában a vádrendszer a kor szükségleteit kielégítő eljárásként volt jelen, a kontinentális Európában az inkvizitórius rendszer túrhetetlen állapotokhoz vezetett, szükségessé vált a büntetőeljárás reformja.

Vámbéry a nyomozó eljárásról a következőképpen vélekedett:

„Bár a nyomozó eljárástól nem tagadható meg az érdem, hogy a büntettek üldözésének állami jellegét, az állam büntető igényének közjogi természetét nyomatékkal juttatta kifejezésre, mégis sokkal nyomatékosabbak a visszaélések, amelyeknek szülőoka volt. Így különösen az önkényuralom kezében a politikai és vallásos üldözésnek lett eszköze...”²¹

Álláspontja szerint²² joggal írhatta Voltaire, hogy

„Franciaországban a büntető kodex a polgárok vesztére, Angliában oltalmukra látszik irányzottnak.”

Egyes források a mennyiségi szemlélet hozományaként nem ritkaságként 20–30 tanú kihallgatásáról számolnak be a XVIII. század vonatkozásában.²³

4. Vegyes rendszer

A XVIII. századi perjogi irodalom egyre nagyobb figyelmet szentelt a tanúkihallgatás módszerének fejlesztésére. Felismerte az észlelési folyamatot befolyásoló körülmények jelentőségét, az érzelmek, indulatok, magatartások, arckifejezések mondanivalóját. Így a korábbi gyakorlattól eltérően – kötött kérdőpontok – összetett kérdések, összefüggő választ igénylő kérdések feltevését javasolta a szakirodalom.²⁴

¹⁶ MEZŐLAKI: i. m.

¹⁷ HERMANN, Joachim: A büntetőeljárás reformja Kelet- és Nyugat-Európában. In: Magyar Jog, 1993. 5. szám 299. o.

¹⁸ DAMASKA: i. m.

¹⁹ FANTOLY: (2009) i. m. 34. o.

²⁰ FANTOLY: (2009) i. m. 12–15. o.

²¹ FANTOLY: (2009) i. m. 18. o.

²² FANTOLY: (2009) i. m.

²³ BOTOS: i. m. 65. o.

²⁴ BOTOS: i. m. 64–70. o.

A nyomozó eljárás megszüntetése és az angol eljárási minta megvalósítása iránt tett lépésként értékelhető Franciaországban az 1791. évi francia forradalmi Bp., mely lehetővé tette a bizonyítékok szabad értékelését, teljes nyilvánosságot és közvetlenséget. A XIX. század kezdetére kialakult a vád- és a nyomozórendszer elveit összeegyeztető francia vegyes rendszer, mely számos követőre talált Európában. A kialakult vegyes rendszer tehát alapvetően az inkvizitórius eljárás elvetésén alapult. A kialakuló rendszer megtartotta viszont az addig kialakult előnyösnek vélt inkvizitórius sajátosságokat a mintául választott és alapul szolgáló angol akkuzatórius eljárás előnyös eljárási szabályai mellett. A Code D'instuction Criminelle (1808. Napóleon) teremtette meg a büntetőeljárásban a kompromisszumot a nyomozó és az angol eljárás között, mely később az egész kontinens számára mintául szolgált, és Anglia kivételével számos ország kodifikálta a XIX. század végén, XX. század elején. A büntető per két részre oszlott, előkészítésre és ítéletozatalra. Míg az előkészítés szakában inkább a nyomozóelvi, az ítéletozatal szakában a vádeljárás elveinek engedtek nagyobb teret. Az eljárás ítéletozatali részében mindenütt érvényesült a nyilvánosság, szóbeliség, a felek egyenjogúsága és a kontradikció.

Az olasz felvilágosodás büntetőeljárást érintő újításainak gyakorlati érvényesítését a francia megszállás feltartóztatta, így az olasz kódexek követték a francia vegyes rendszer előírásait is. 1865-ben elfogadott olasz büntetőeljárás kódex szakított azon korábbi előírással, miszerint ítéletet a bírónak a tárgyalás befejezését követő napon kell hirdetni. Új szabálya kiemelt figyelmet szentelt a bizonyítási eljárás közvetlen hatásának, a bíró köteles volt a tárgyalás napján ítéletet hirdetni.²⁵

A felvilágosodás során jelent meg a szabad bizonyítás elve, mely alapján meggyőződését teljesen szabadon, kötöttségek nélkül alakíthatta ki az ítélező bíró. „Ez az elv a maga teljességében – hasonlóan a tortúrához – a kiszámíthatatlan, önkényes, a tényállás valós felderítésére legkevésbé sem alkalmas igazságszolgáltatási gyakorlatnak adott lehetőséget.”²⁶

II. A magyar büntetőeljárás jog alakulása

1. Büntetőeljárásunk kezdetleges formái, közvetlenség elv gyökereinek megjelenése

Hiteles információink csupán Szent István király uralkodásának időszakától vannak, viszont fejlődéstörténetről nem beszélhetünk.

Vámbéry álláspontja szerint:

„a mai bünvádi eljárási jog a történeti fejleményektől függetlenül kizárólag külföldi minták után jött létre”²⁷

Balogh Jenő álláspontja szerint:

„a működő büntetőeljárás rendszerünk, illetve működő bíróságaink nem régi magyar jogfejlődés eredményei, hanem a kontinentális vegyes rendszer figyelembevételével törvényhozóink alakították ki”²⁸

Az Árpád-házi királyok perjoga a vádelven alapult, a tárgyalás a nyilvánosság, a közvetlenség és a szóbeliség elvei szerint zajlott le. III. Béla óta jegyzőkönyv is készült a tárgyalásokról.

A vegyesházi királyok korában kialakult a nyomozóelvi, viszont a tárgyalás továbbra is szóbeli, közvetlen és nyilvános volt. Írásbeli per folyt a nemesekkel szemben, illetve súlyosabb esetben a nem nemes emberekkel szemben is.

Az okirati bizonyítás kialakulását szolgálta a közhitelű pecsétek elterjedésével az okiratok bizonyító erejébe vetett bizalom térnyerése.²⁹

A tanúk kihallgatásának általános szabályát Mátyás 1485:VI. D. 10 cz (Decretum Maius) nyújtja.

Megállapítást nyert, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszer korszerűtlen volt, nehézkesen működött, nem biztosított hatékony fellépést a jogsértésekkel szemben, ráadásul jelentős eltérések mutatkoztak az ország különböző területei között. Mindezek okán szükség mutatkozott Magyarországon egy egységes törvénykönyv megalkotására. II. Ulászló király Werbőczy István országbírói ítélmestert bízta meg „az ország minden jogainak, törvényeinek, bevett és jóváhagyott szokásainak s rendeleteinek egybeszedésével, címekre és fejezetekre osztásával”. A kodifikációs mű el is készült, a király meg is erősítette, azonban kihirdetése és törvényerőre emelkedése elmaradt. Ennek ellenére Werbőczy az alkotását saját költségén 1517-ben Bécsben kinyomatta, a vármegyéknek megküldte, a bíróságokon alkalmazni kezdték, és mint szokásjog 1848-ig jelentős hatással volt a magyar jogalkalmazásra. Megállapítható, hogy a korabeli emberek ugyancsak feladatává tették az igazságszolgáltatásnak a törvényességet és az igazságosságra törekvést, beláthatjuk azonban, hogy az eljárási garanciák lényegesen alulmaradtak még a jelen kor garanciáitól, az eljárási jog ugyanis párhuzamosan fejlődött az igazságszolgáltatással.

„Arra pedig, hogy az ítélet az igazság cselekvése legyen háromféle dolog szükséges.

²⁵ MISKOLCZINÉ: i. m. 21. o.

²⁶ VADÁSZ Viktor: A szabad bizonyítás elve és a bizonyítékok felhasználásának törvényi tilalma. In: Ügyészek Lapja, 2009. 6. szám 6. o.

²⁷ VADÁSZ: i. m. 22. o.

²⁸ BOTOS: i. m. 34. o.

²⁹ MISKOLCZINÉ: i. m. 55–56. o.

*Először, hogy az igazságra való hajlandóságból; másodsor, a bíró hatalmából és joghatóságából származzék; harmadszor, hogy az ész józan megfontolásának kifolyása legyen. Mert ha az ítézés akár az egyenes igazsággal ellenkezik, akár olyanoktól ered, a kiknek ítélő hatalmuk nincsen; akár pedig a józan megfontolást nélkülözi, akkor nem helyes, hanem hibás és tiltott ítélésnek tartjuk.*³⁰

A többnyire feudális magánjogi intézményeket tartalmazó Hármaskönyv számos perjogi, köztük közjogi, büntetőjogi intézményt is tartalmazott.

Ezek közül érdemes kiemelni a Tripartitumnak a bizonyítás, és a közvetlenség elvének szempontjából oly jelentős tanúbizonyítás korabeli, kezdetleges intézményét. A XIV. századtól egyre gyakrabban alkalmazott módszerré vált a közös tanúvallatás, mely értelmében a jogvita eldöntését tanúk és ellentanúk állításával segítették elő. Ezen intézményt Werbőczy a következők szerint fogalmazta meg:

*„...a közös tanúvallatás nem egyéb, mint a peres felek bíró előtt tett szóváltásaiból származó kétségnek határozott tisztázása tanúk vallomása alapján.”*³¹

A Tripartitumban az is részletes rögzítést nyert, hogyan kell a tanúvallatást helyesen mérlegelni:

*„Hogy pedig minden közös tanúvallatás helyesen és törvényes módon mehessen végbe, öt feltételt kell szem előtt tartanunk, ugymint: a szabadságot, az életkort, a módot, az állapotot és a hitletételt.”*³²

Werbőczy Hármaskönyve tanúzási kötelezettséget is megállapított.

„S nehogy valaki, a kit netalán a másik fél kedvezéssel elcsábított vagy ajándékkal megvesztegetett, avagy félelembe ejtett, vagy a kit belső gyűlölség ösztönöz, az ilyen bizonyágtétel és igazmondás elől kitérhessen és kibujhassék: azért, ha annak a vármegyének ispánját vagy alispánját, a hol a tanúvallatás történik és végbemegy, úgy közönséges végzeményünk erejénél fogva, mint régi és hosszú idő óta gyakorlatban levő szokásunk értelmében, a rendes bírónak eziránt kelt ítélő vagy más, csakhogy meghagyásképen szóló levele által megkeresik, teljes hatalmában áll ugyanazon vármegye minden nemesét ama bizonyágtétel és közös

*tanúvallatás eszközlése végett, tizenhat nehéz gira bírság alatt [...]összehívni és összegyűjteni.”*³³

Nem nemes vádlottal szemben súlyosabb esetekben alkalmazták a kínvallatást.

Az inkvizitórius perjog sajátosságai Magyarországra is elértek, viszont a nemesség ügyelt arra, hogy olyan jogintézmény ne honosodjon meg hazánkban, mely privilégiumaikat veszélyeztetné. A nemesekkel szemben nyomozó eljárásnak nem lehetett helye, megillette őket a szabad védekezés joga, tortúrát velük szemben csak a legritkább esetben lehetett alkalmazni. Éppen ezért a perbeli bizonyítást a XVIII. század közepéig elsősorban a Tripartitum rendszerének és elveinek megfelelően bonyolították le. III. Ferdinánd Praxis Criminalis-a alapján az inkvizitórius eljárás egyes elemei felerősödtek, úgy mint az előkészítő eljárás jelentősége, a kínvallatás, a kötött bizonyítás és az írásbeliség. III. Károly uralkodása alatt is a hivatalbóli eljárás, a kötött bizonyítás, a rendiség és az írásbeliség jellemezte a büntetőeljárást.

A XVIII. század végén Mária Terézia kínvallatást korlátozó rendeletet vezetett be, bár a nem-nemesekkel szemben ezt követően is a testi és a lelki kínzások (verés, koplaltatás, fogós kérdések...) széles körének alkalmazásával kívánták az inkvizitórius eljárás bűnösség bizonyításának egyetlen módját, vagyis a beismerő vallomást kicsikarni.

II. József Bírósági Rendtartása a tanúkihallgatást érintően részletes útmutatást tartalmazott. A gyanúsított indulataira utaló „reszketést, színváltozást, kedélyváltozást, izgalmat” szigorúan fel kellett jegyezni. Ezzel lehetővé vált – természetesen lényegesen korlátozott mértékben a közvetlenség elv hiányának ellensúlyozása a bíró bizonyítékértékelési tevékenységében.

2. Felvilágosodás szele – közvetlenség elv jelentőségének felismerése

Szalay László tanúvallomások értékelésével kapcsolatos haladó álláspontja a következő: „A tanúvallomás meggyőződést maga után vonó bizonyító ereje csak az adott esetben, individuális viszonyaiban gondolható, nem mint olyas, melyet a tanúk physical és erkölcsi képessége már magában eleve s általában követel ... s ezen individuális viszonyokban csak a tanú s bíró közötti közvetlenség hoz világosságot.”³⁴ A személyi bizonyítékok létrejöttével, illetve értékelésével kapcsolatos emberi megismerés pszichikai törvényszerűségei a XVII. században tárultak fel, a XIX. század elejére Magyarországon is kialakult a pszichológia, viszont ezen törvényszerűség érvényesítésének hiányát Katona Géza a következőkkel indokolta: „Sem a

³⁰ WERBŐCZY István Hármaskönyve, Előbeszéd 14. cím (A M. Tud. Akadémia által gondozott harmadik kiadás, Budapest, 1894.)

³¹ I. m. Második Rész 27. cím

³² I. m. Második Rész 27. cím

³³ I. m. Második Rész 28. cím

³⁴ SZALAY László: Thèmes. Értekezések a jog körében. II–III. füzet. Pest, 1839. 46. o.

perbeli bizonyítás elvei, sem a jogszolgáltatási szervek alacsony kulturális és szakmai színvonala nem tette lehetővé ezen törvényszerűségek tudatos érvényesítését.³⁵

Szalay László Pesti Hírlapban megjelent cikksorozatában rendszerbe foglalta és elemezte az általa szükségesnek vélt, a büntetőeljárás átalakításához szükséges követelményeket. Ennek során elemezte többek között a szóbeliség, a nyilvánosság, a közvetlenség alapelvét, melyek rögzítést nyertek az 1843/44. évi törvényjavaslatban is, tekintet nélkül arra, hogy a törvényjavaslatok megghiúsultak.³⁶

Deák Ferenc igazságügyi miniszter 1848. április 29. napján kiadott sajtóesküdszéki rendelete volt az első modern, demokratikus perrendi szabály, mely nem ismerte a rendi különbségeket, és a szóbeliség, nyilvánosság, közvetlenség, kötelező védelem elvei mentén épült fel.

Debrecenben, 1849. február 13. napján az államellenes bűncselekmények tekintetében elfogadott törvény szintén a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség elvei mentén épült fel.

3. Az 1853-as büntetőeljárás kódexről a 'Sárga Könyv'-ig

1853-ban hatályba léptetett, bár nálunk pusztán 1861-ig érvényben lévő osztrák büntető perrendtartás a kor vívmányaihoz viszonyítva visszalépésként értékelhető. Korlátozta a szóbeliséget és a nyilvánosságot, inkább az inkvizitórius elvek érvényesülésének biztosított teret.

Az 1861-ben életbe lépő Ideiglenes Törvénykezési Szabályok visszaállították a szóbeliséget a büntető perben, alapvetően visszaállította a régi magyar büntetőeljárás, nagy fejlődést eredményezett viszont azáltal, hogy megteremtette a jogegyenlőséget, tehát megszüntette a nemes és a nem-nemes elkövetővel szemben addig érvényesült eljárási különbségtételt. A büntetőeljárás alapvető jogforrásává a bírói gyakorlat vált, melynek egységesítését szolgálta az 1872. évi eljárási javaslat.³⁷

1872-től a Sárga Könyv-ként elnevezett Ideiglenes eljárási szabályzat alapvetően a vádelvet követte, viszont sem a szóbeliség, sem a közvetlenség elvét nem juttatta teljesen érvényre.

Csemegi Károly gondolatai a közvetlenség alapelv jelentősége tárgyában: „Minden garancia között, melyet a bűnvádi eljárás nyújtani képes, a legelső és a legföltétlenebb a közvetlenség. A legnagyobb vívmány, melyet az újkor követelményeinek megfelelő bűnvádi eljárási törvények megvalósítani töreksenek és melynek biztosítására a legtöbb, a legóvatosabban körülírt,

gyökeres intézkedést tartalmaznak, abban foglalható össze, hogy vádlott terhére nem róható oly körülmény, mozzanat, melyre vonatkozólag a bizonyíték vagy az ő és a vád fölött határozó valamennyi bíró (és esetleg esküdszéki tag) jelenlétében lefolyt főtárgyalás (illetőleg esküdszéki tárgyalás) alatt nem vétetett ki, vagy mely – a szorosán meghatározott kivételes esetekben – a főtárgyalás alkalmával felolvastatván, arra vonatkozólag bírái jelenlétében nyilatkozni alkalom nem adatott.”³⁸

4. Megszületett első magyar büntetőeljárás kódex – középpontban az egyéni eljárási jogok érvényesítése

Az 1896. évi Bűnvádi perrendtartás főbb alapelvei között megtalálhatjuk a hivatalból történő eljárást, a közvetlenség, szóbeliség és nyilvánosság elvét, bizonyítékok szabad mérlegelését, a védelem szabadságát. A szóbeliség és a közvetlenség elve az inkvizitórius eljárás sokat támadott írásbeli és közvetett jellegének tagadásaként került a vegyes rendszerű Bp. alapelvei közé. Az elv érvényesítését a büntetőeljárás jogtudomány művelői által már meghatározott azon cél elérése érdekében nevesítették a jogalkotók, hogy a való tényállásnak teljesen megfelelő bizonyító anyag beszerzését biztosítsák, illetve a bíróság a bizonyító anyagnak minden részletéről teljes és alapos értesülést tudjon szerezni. A Bp. a szóbeliség és a közvetlenség elvének következetes érvényesülését kizárólag a főtárgyalás vonatkozásában rögzítette.

A szóbeliség értelmében az ítéldbíró a felekkel szóbelileg érintkezett és ítéletét az élőszóval előadott bizonyító anyagra alapította. Vámbéry a szóbeliség előnyét abban látta, hogy az hűbben adta vissza a történeteket, élénkebb benyomást gyakorolt a bíróságra, lehetővé tette a kétségek azonnali eloszlását, és gyorsabb eljárást biztosított. Hátrányaként értékelte az elv érvényesülésének az élőszó mulékonyságát, illetve azt, hogy ezáltal a bíróság részére sok esetben nem biztosít elegendő időt a döntés megfontolására.³⁹ Az okirat, mint bizonyítási eszköz alkalmazhatóságát korlátozza a szóbeliség elve. Mivel a szóbeliség a legtöbbször mértékben a főtárgyaláson érvényesül, az okirati bizonyítás a főtárgyaláson esik korlátozás alá. Az okirat a határozat meghozatalánál alapul kizárólag akkor szolgálhat, ha a főtárgyaláson felolvasták.

A közvetlenség elve tágabb körű a szóbeliség elvénel, a közvetlenül bíróság előtt lejátszódó pernél lényegesen nagyobb jelentéssel bír. Az elv értelmében „a felek, mint a személyi és tárgyi bizonyítékok a bíróság érzéki észlelete alá essenek, s a bíróság a releváns tényekkel lehetőleg közvetlen érintkezésbe lépjen, ami természetesen nem zárja ki a távolabbi bizonyíté-

³⁵ KATONA Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században. A kriminalisztika magyarországi előzményei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977. 387–393. o.

³⁶ KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 104. o.

³⁷ ANGYAL Pál: A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. Athenaeum, Budapest, 1915. 28–29. o.

³⁸ CSEMEGI Károly: A bűnvádi eljárás alapelvei. Budapest 1882. 50. o.

³⁹ VÁMBÉRY Rusztem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve. Harmadik kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1916. 58–60. o.

kok felhasználását sem. A szóbeliség általában feltétele a közvetlenségnek, viszont például egy néma írásbeli nyilatkozata éppúgy lehet közvetlen, mint egy szóbeli nyilatkozat közvetett (származékos). A közvetlenség elve folytán lehetővé válik a bíróság számára, hogy a törvényszéki lélektan által meghatározott elvi tételek aktuális igazságáról közvetlen meggyőződést szerezzen, és annak megfelelően értékelje a bizonyítékokat. A törvényszéki lélektan tapasztalati megfigyelések és tudományos kísérletek alapján rögzítette például, hogy a teljesen megbízható vallomás csupán kivételes, minél kimerítőbb a vallomás, annál megbízhatatlanabb, a tévedés a tárgyak, illetve a személyek azonoságának felismerésében a leggyakoribb, különböző a vallomás értéke a vallomástevő neme, kora, foglalkozása szerint.

Már Ayrault is megfogalmazta a XVII. században, hogy

„ha a száj nem szól, az arc és a testmozdulatok beszélnek”.

Az ítéelő bírák és esküdtek kizárólag a főtárgyaláson felmerült bizonyítékokra, és az ott tapasztalt benyomásra alapozhatják ügydöntő határozataikat, és azt is csak akkor, ha az egész főtárgyaláson jelen voltak.

A szóbeliség és a közvetlenség elve megkívánja, hogy a főtárgyalás az ítéelőbíró előtt lehetőleg egy huzamban folyjon le és ezáltal a bíróság a döntését friss benyomásaira alapozza. A bizonyítási eljárás újakezdésének szabályai az elnapolás időtartamához viszonyítva lényegesen szigorúbbak voltak a mai büntetőeljárás szabályaihoz képest. A mai hat hónapot meghaladó elnapolás esetére kötelezően előírt újakezdés a Bp. alapján már egy hónapot meghaladó elnapolás esetére is előírta a főtárgyalás újakezdését. Nyolc napnál hosszabb, viszont egy hónapot meg nem haladó elnapolás esetén pedig a változatlan összetételű bírói tanács tagjainak megítélésére bízta az újakezdést, a Bp. szellemében ugyanis ők tudják leginkább megítélni, hogy a korábbi főtárgyaláson szerzett benyomások mennyire frissek az emlékezetekben.

Vámbéry álláspontja szerint:

„a főtárgyalás szóbeliségét gyakran lerontja az a benyomás, melyet az elnök az előkészítő eljárás irataiból nyert, az esküdt vagy a bíró hiába van jelen a főtárgyaláson, ha nem figyel a tárgyalás menetére. Agyműködést kikényszeríteni nem lehet.”⁴⁰

Főszabály szerint tehát a tanúkat a főtárgyaláson előszóval kellett kihallgatni. Abban az esetben, ha a tanú a tárgyaláson személyesen nem hallgatható meg, az előkészítő eljárásban tett vallomásáról szóló jegyzőkönyv felolvasásával tehető vallomása az ítélet meghozatalához felhasználható bizonyítékká. Korábbi val-

lomásának felolvasása előtt azonban számos akadály állhat, így tehát kizárólag akkor olvasható fel, ha a tanú a tanúskodást a főtárgyaláson törvényes ok hiányában tagadta meg, meghalt, beszámíthatatlan állapotba került, holléte ki nem tudható, megjelenése nehézséggel vagy aránytalan költséggel járna, területenkívüliség vagy személyi jogon mentes, vagy kizárólag a lakásán lenne kihallgatható. A szóbeliség és a közvetlenség főtárgyaláson való következetes érvényesítése érdekében a Bp. nemcsak a tanúvallomási jegyzőkönyv, hanem az okiratok felolvasásának lehetőségét is korlátozta. A Bp. a szembesítést csak a főtárgyaláson engedte meg. Erdei Árpád a Bp. bizonyítási eszközökre vonatkozó szabályozás érdekes vonásának tartotta, hogy az külön nem szól a tárgyi bizonyítási eszközökről, holott más rendelkezésekből kitűnően jelentőségeket elismerte.⁴¹

Vámbéry Rusztemnek az 1896. évi Bp. nyomán megírt tankönyve a következőképpen mutatja be az akkor hatályos szabályok fényében a bünvádi perrendtartást.⁴² A büntető per előkészítő eljárása alapvetően a vádemelést készíti elő, az ezt követő közbenső eljárás pedig a főtárgyalást. Vámbéry tankönyve szerint a főtárgyaláson születik döntés mind ténykérdésben, mind jogkérdésben, ott összpontosul a bizonyítás és „folyik le az elhatározó ütközet a vád és a védelem között. Megállapítható, hogy a főtárgyaláson érvényesülnek leginkább a modern bünvádi eljárás alapelvei, többek között a szóbeliség, a nyilvánosság, a közvetlenség elve. Ezt esetlegesen egy perorvoslati szak követheti, az állami büntető igény pedig valójában a végső szak, a végrehajtás foganatosításával érvényesült.

Az anyagi igazság a határozatban megállapított tények és a valóság azonossága, melyet az eljárási szabályok megvalósítani törekednek, többek között kifejezésre juttatja ezt a főtárgyalási szakra vonatkozó szóbeliség és közvetlenség elvének, valamint a szabad bizonyítás elvének érvényre juttatása. Az elv alóli kivételként kell értékelni például a tanúzás alól lehetővé tett mentességet, a terhelt távollétében tartható tárgyalás esetét.

Erdi megállapítása szerint az inkvizitórius eljárás középpontjában lévő beismerő vallomás a Bp. rendelkezéseiben sokat veszített királynői méltóságából, nagy bizalmatlanságot állítva vele szemben.⁴³

Vámbéry Rusztem tankönyvének sorai szerint a főtárgyaláson érvényesült a vádelv: a tárgyalás a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság lehető legteljesebb érvényesítésével zajlott. „A vádelvnek felel meg, hogy a terhelt az elnökön kívül senki sem intézhet kérdést, viszont a nyomozó elv nyilvánul meg abban, hogy rendszerint az elnök és pedig az iratokból szerzett perismerete alapján vezeti a bizonyítást, mert a törvényben megengedett keresztkérdés a gyakorlatban

⁴¹ ERDEI ÁRPÁD: Az 1896. évi Bp. bizonyítási rendszerének néhány sajátossága. In: Magyar Jog, 1996. 11. szám 657. o.

⁴² VÁMBÉRY: i. m. 195–353. o.

⁴³ ERDEI: (1996) i. m. 657. o.

⁴⁰ VÁMBÉRY: i. m. 23. o.

a kir. Ügyészek és a védők kényelemszeretete miatt nem tudott érvényesülni.⁴⁴

„Közvetlenség és szóbeliség a főtárgyaláson felvett bizonyítás vezérelve.” Szabályszerint tehát a tanúkat előszóval és a főtárgyaláson kell kihallgatni. A főtárgyaláson ki nem hallgatható tanú előkészítő eljárás során történt esetleges kihallgatásán készült jegyzőkönyv – törvényben meghatározott kivételektől eltekintve – felolvasható volt. A törvény szerint azonban betegség miatt lakásán kihallgatott tanú vallomását nem volt szabad felolvasni, amennyiben időközben felépült. A tanúvallomás jegyzőkönyveken túlmenően a vádlottat terhelő okiratok felolvasását is korlátozta a törvény (pl. Főtárgyalásra meg nem idézett tanú vallomása).⁴⁵

Az eljárási törvények a vegyes rendszer több árnyalatát jelenítették meg attól függően, hogy elveiben a védelmi vagy a nyomozóelvi alapelvek nyernek-e inkább érvényesülést. Összességében a Bp. vegyes rendszere közelebb állt a védelmi eljárásához – mely közismerten jobban garantálta az egyéni jogok érvényesítését – mint későbbi eljárási törvényeink bármelyike.⁴⁶

A világháborúk időszakában a Bp. által nevesített garanciák egyrészt a gyorsaság okán szükségessé váló egyszerűsítési törekvések, másrészt politikai megfontolások okán nem nyertek érvényesülést.⁴⁷

„A büntető igazságszolgáltatás önmaga tagadásába torkollott: deklarált elveinek ellenkezője érvényesült, fogalmi kiüresedtek, majd hirtelen egészen más tartalommal töltődtek meg, s a tisztességes eljárás gerincét adó alapvető jogintézményei enyésztek el pusztán politikai megfontolásból.”⁴⁸

5. Szocialista jogalkotás korszaka – inkvizitórius sajátosságok erősödése

A szovjet jog recepciója egyértelműen a vegyes rendszer inkvizitórius jellegét erősítette meg. Az inkvizitórius elvek ugyanis azok, melyek az egyéni jogok figyelmen kívül hagyásával az állam mindenhatóságát leginkább garantálni képesek. Az 1951. évi III. törvény I. fejezetében tárgyalt Alapvető elvek között nem nevesítette a közvetlenség elvét, annak léte a törvény egyéb rendelkezéseiből következett, a tárgyaláson elvileg érvényesülni kellett a szóbeliség, a nyilvánosság, a közvetlenség elvének.

Kabódi Csaba véleménye szerint az 1951. évi III. tör-

vény a magyar jogtörténet talán egyetlen „vegytisztá” inkvizitórius modellje.⁴⁹

Az 1951. III. törvény a közvetlenség elvének erejét gyengítve bevezette azon rendelkezést, mely alapján lehetővé vált a tanú korábbi vallomásának felolvasása abban az esetben, ha az a tárgyaláson tett vallomásától eltért [165. § (2) bek. b) pont]. A hatályos kódex szerint [291. § (4) bek., 297. § (1) bek.] ezen eljárási lehetőség továbbra is biztosított, ráadásul szélesebb alkalmazási lehetőség körével. Gyakorlati tapasztalatok szerint a rendelkezés negatív árnyéka vetül le, miszerint a cselekményhez való időbeli közelség okán a tanú nyomozás során tett vallomását nagyobb súllyal veszi figyelembe a bíróság a tárgyaláson – a közvetlenség elvének érvényesülése mellett – tett némileg eltérő vallomáshoz képest.⁵⁰

A fellebbezési rendszer reformatórius volt, súlyosítási tilalom nem érvényesült, így a közvetlenség elvének teljes figyelmen kívül hagyásával lehetővé vált a másodfokú bíróság számára olyan vádlott terhére határozatot hozni, akit nem is látott.

„Összességükben nem a jogi garanciák hiányoztak, hanem nem működtek azok a politikai garanciák, amelyek nélkül a jogi garanciák sem működnek.”⁵¹

Az 1962. évi 8. tvr. kiemelte a nyomozás jelentőségét, mely alapvetően a büntetőeljárás fő szakaszává lépett elő. Gyakorlatilag már ott eldőlt az ügyek függetlenül attól, hogy a jogerős döntést formálisan a bíróság hozta meg. Láthatjuk tehát, hogy a közvetlenség elvének tételei nem igazán nyertek alkalmazást, tekintettel elsősorban arra, hogy az ítéletet meghatározó bíróság nem személyesen, közvetlenül megvizsgált, eredeti bizonyítási forrásokra alapozta ügydöntő határozatát, a bíróság szerepe tehát formálissá vált.

Cséka Ervin a büntető ténymegállapításról 1968-ban kiadott tudományos munkájában⁵² a szocialista törvényesség tartalmát két tényező együttes érvényesülésében látta, vagyis az ügyek valóságos tényállásának objektíve igaz megállapításában és igazságos döntés meghozatalában. A valóságos tényállás megállapítása az igazságszolgáltatás ténymegalapozottságát jelenti, melynek kiemelt jelentőségét hangsúlyozta az író. Álláspontja szerint a valós tények megállapítása széles körű elméleti és gyakorlati felkészültséget igényel, többek között marxista filozófiai és jogelméleti, büntetőjogi, kriminalisztikai, kriminológiai, közgazdaságtudományi, szociológiai, pszichológiai, orvos-, műszaki és természettudományi aspektusból.⁵³ A büntető ténymegállapítási folyamat a következő fázisokból épült fel: a büntetőeljárás megindulási szakaszából a büntetettre utaló adatok észlelése, azokról érte-

⁴⁴ VÁMBÉRY: i. m. 43. o. Érdemes megemlíteni, hogy Kóhalmi véleménye szerint a hatályos büntetőeljárás kódexünkben a keresztkérdézés rendszer bevezetésének elmaradása a védői és az ügyési kar számára is kedvezőbb volt. Lásd: KÓHALMI László: Jogállami büntetőeljárás: védői észrevételek. In: Jacsó Judit (szerk.) Bízalom – Társadalom – Bűnözés: V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés: Szeged, 2005. október 6–7. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. 53. o.

⁴⁵ VÁMBÉRY: i. m. 247–252. o.

⁴⁶ KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 60. o.

⁴⁷ 1921. évi XXIX. törvénycikk és 1930. évi XXXIV. törvénycikk

⁴⁸ BELIZNAY – HORVÁTH – KABÓDI – KIRÁLY – LŐRINCZ – MÁTHÉ – MEZEY – POMOGYI – RÉVÉSZ T. – ZLINSZKY: Magyar jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. 384. o.

⁴⁹ BELIZNAY – HORVÁTH – KABÓDI – KIRÁLY – LŐRINCZ – MÁTHÉ – MEZEY – POMOGYI – RÉVÉSZ T. – ZLINSZKY: i. m. 394. o.

⁵⁰ SZÉKELY György László: Alapelvetek érintő változások a büntetőeljárás törvényben. In: Ügyészek Lapja 2014. 1. szám 50. o.

⁵¹ KIRÁLY Tibor: A magyar büntető eljárásjog fél évszázados történetének vázlata. In: Belügyi Szemle 2003. I. 19–20. o.

⁵² CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968.

⁵³ CSÉKA: i. m. 10–20. o.

sülés; nyomozás teljesítse; nyomozási anyag mérleget a további nyomozási munka irányvonalának meghatározása céljából; a nyomozás eredményének megállapítása és a vádirat elkészítése; előkészítő ülésen az addigi nyomozati anyagok vizsgálata tárgyalás tartás szükségességének megállapítása céljából; bíróság előtti bizonyításfelvétel; a ténymegállapítás betetőzésként az ügydöntő bírósági határozat meghozatala. Cséka a szocialista törvényesség érdekében történő valós és objektív igaz tényállás megállapításához az egyik legfontosabb szakasznak a nyomozás teljesítését tekintette, a tényfelderítés érdemi munkájaként értékelte. Ebben a szakban sor kerülhetett a terhelt és a tanúk kihallgatására, tárgyi bizonyítékok beszerzésére, szemle tartására, szakértők meghallgatására. Bár a tényfelderítés érdemi szakaszának Cséka a nyomozási szakaszt tartotta, a bíróság előtti bizonyításfelvételnek is döntő fontosságot tulajdonított, természetesen más aspektusból. Az objektív igaz tényállás megállapítása céljából a bíróság előtti szak azért értékelhető kiemelt fontosságúnak, mert ott a közvetlenség elvének érvényesítése által „közvetlen felvétele, majd önálló, a korábbi ténymegállapításokhoz semmiben sem kötött, belső meggyőződésen alapuló, átfogó ténybeli értékelése történik a bűnügy egész anyagának”. E szak tehát a korábbi nyomozás során megszerzett tényadatok közvetlen vizsgálatával, ellenőrzésével képes azok hiteltérdemlősége tárgyában határozni és esetlegesen további nyomozás lefolytatását elrendelni. A két kiemelt szakasz vonatkozásában közös tehát a cél és azonosak a cél megvalósításához szolgáló tevékenység keretei is, viszont eltérő a tevékenység alapja. A nyomozásnál ugyanis a ténykérdés alapja elmosódott, a nyomozó alapvetően ténykutatást végez, illetve szükségszerűen megvalósul a ténymegállapítási és ténykutatási funkció a dinamikus nyomozati szakban. Ehhez képest a bíróság statikus tevékenysége alapvetően bizonyíték-felvételre és bizonyíték-értékelésre szolgál. A bizonyítékok kutatásának három köre ismeretes: az inquisitio generalis (a cselekményre); az inquisitio specialis (az elkövetőre); az inquisitio generalissima (általános). Míg a nyomozás alapvetően az inquisitio generalissima-ra irányul, addig a bírói bizonyítás körébe az inquisitio generalis és az inquisitio specialis tartozik. Cséka hangsúlyozta azt is, hogy a ténymegállapítás fogalma nem azonos a bizonyítás fogalmával, a ténymegállapítás folyamatában a bizonyításon kívül ugyanis számos egyéb részfunkció szerepel, úgy, mint például a tények, felderítése, nyomozása, összegyűjtése, rögzítése, megvizsgálása.⁵⁴

Az 1973. évi Be. büntetőeljárás alapelveként deklarálta a 10. §-ban a szóbeliség és a közvetlenség elvét.

A nyomozás céljának meghatározásában a kódex lényegi változást hozott: „A nyomozás során a valóságnak megfelelő tényállás felderítése érdekében haldéktalanul meg kell tenni minden törvényes és célszerű intézkedést” [131. § (1) bek.]. A rendelkezés jog-

politikai indoka azt sugallja, hogy ártatlansági vélelem ide vagy oda, a nyomozó hatóság által megállapított ha formálisan nem is, de tartalmi szempontból irányadó, így „akit a nyomozó hatóság bűnösnek tart, csak ideig-óráig, amíg a bíróság rá nem üti a pecsétet, takarózhatsz az ártatlanság vélelmével”.⁵⁵

Cséka Ervin 1985-ben kiadott, a büntető jogorvoslatok tárgyában írt tudományos művében megfogalmazta, hogy a szocialista törvényesség és igazság megvalósítása az eljárás minden szakaszában irányadónak volt tekinthető, ez viszont nem zárta ki, hanem inkább feltételezte az annak eléréséhez legalkalmasabb eszközök kiválasztását, az egyes eljárási szakaszok sajátos szabályozását. Megállapította, hogy „a szóbeliség, a közvetlenség, a bizonyítékok szabad értékelése, a kontradiktórius elv a bíróság előtti jogorvoslati eljárásban korlátozásokkal, ahhoz igazodóan érvényesült, amit a jogorvoslati eljárás rendeltetése és sajátosságai megkívánnak”. Beláthatjuk ugyanis hogy az imént felsorolt alapelveknek inkább a bizonyítás során van kiemelt szerepük, bizonyításra pedig a jogorvoslatok jelentős részében nem kerülhet sor (pl. kasszációs rendszerben a fellebbviteli bíróságon; a törvényességi óvás elbírálásánál a Legfelsőbb Bíróságon), vagy csak korlátozott mértékben kerülhet sor (másodfokú eljárás).⁵⁶

A közvetlenség elv, mint általános processzuális elv érvényesülését, annak a kódexben történő nevesítésétől függetlenül, „nem jelentéktelen negatív irányú eltérésekkel” jellemezte Cséka a korábbi joghelyezet-höz képest 1998-ban. Az alapelv követelményeit véleménye szerint a kor jogalkotása túlzottan merevnek tartotta és tartja, mely következtében fokozatosan felerősödnek a közvetlenség elvének töreseiént értékelhető rendelkezések. E körben nevesítette például, hogy közvetlen bizonyítékok helyett a gyakorlatban sokszor objektív akadályok körén kívül is lehetővé vált a közvetett bizonyítás forrásainak alkalmazása, vagy a tárgyalás folytonosságára vonatkozó eljárási szabályok szigorának enyhítése (korábbi egy, majd kettő, majd három hónapra hat hónapra emelése annak az időtartamnak, mely alatt a bíróság változatlan összetételben megismétlés nélkül tovább folytathatja).⁵⁷

Erdei Árpád megállapította, hogy a szocialista jogban fokozatosan nőtt a törvénybe iktatott alapelvek száma, viszont álláspontja szerint ezen elvek rögzítését nem minden esetben követte összhangban álló szabályozás. Az alapelvek bő listája azt a látszatot keltette, hogy az eljárási törvény megfelel a XX. század második fele által a büntetőeljárás szemben megfogalmazott igényeknek. Az alapelvek normába foglalása eligazítást ad a jogalkotói szándékról, viszont Er-

⁵⁵ Böcz Endre: A nyomozási szakasz néhány alapkérdése az új büntetőeljárás törvényben. In: Belügyi Szemle, 1998. 7–8. 130. o.

⁵⁶ CSÉKA Ervin: A büntető jogorvoslatok alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

⁵⁷ CSÉKA Ervin: Korszerűsödő alapelvek a büntetőeljárásban. In: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica, Tomus LIII. Fasciculus 1–25., Emlékkönyv dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, 1998. 114–117. o.

⁵⁴ CSÉKA: i. m. 264–281. o.

dei fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy az alapelvek érvényesülését nem a nevesítésük, hanem a hatókörükbe tartozó rendelkezések tartalma biztosítja. Ennek a megállapításnak tehát kifejezetten a szovjet jogban deklarált büntetőeljárás alapelvek tényleges jelentősége vonatkozásában volt aktualitása.⁵⁸

Fontos rögzíteni, hogy a vegyes rendszer nem szakított teljes egészében az inkvizitórius eljárás elveivel. A nyomozás inkvizitórius jellege nehezen tagadható, kontradiktóriusnak nevezett tárgyalási perszakasza sem mentes az inkvizitórius hatásoktól. Aligha erősíti a kontradiktórius vonásokat például az, amikor sem a vádló, sem a védő jelenléte⁵⁹ nem kötelező a bírósági tárgyalások jelentős részében.⁶⁰ Erdei Árpád 1998-ban az inkvizitórius elemek nagyszámú jelenlétére hívta fel a figyelmet. „Úgy látszik, bármihez is nyúlok eljárásunkban, nem kerülhetem el, hogy az inkvizitórius hagyomány jegyeit fedezzem fel.” Hangsúlyozta azonban, hogy az inkvizitórius elemek nem szükségképpen bírálatra, a kontradiktórius jegyek pedig dicséresre érdemesek. Eredetüktől függetlenül céljainknak megfelelő elemeket kell törvénybe foglalnunk a célnak megfelelő hatás és gyakorlat kialakítása céljából.⁶¹

Erdi hangsúlyozza vita esetére a kontradiktórius tárgyalás megtartásának szükségességét, emellett azonban a beismerésen alapuló, időszerűség követelményét szolgáló, rendelkezési jog érvényesülését is biztosító tárgyalás elkerülésére való törekvést. Az eljárás beismerésre alapított egyszerűsítését a tárgyalás mellőzéses eljárástól eltérően, a bíróság és a terhelt feltétlen találkozását nem nélkülöző formában javasolja önteni.⁶²

6. A közvetlenség elvének küzdelme napjainkban

A Kormány 2002/1994. (I. 7.) határozatában és annak mellékletében meghatározta az elkészítendő új büntetőeljárás törvény tervezeténél szükségszerűen érvényesítendő szempontokat (büntetőeljárás koncepciója). Ezek között szerepelt többek között az, hogy „Olyan eljárást kell kialakítani, amelyben – legalábbis az alaptípust tekintve – érvényesül az a tétel, hogy a büntetőjogi felelősség kérdése a közvetlenség elvének tiszteletben tartásával a tárgyaláson dől el, és amelyben erő-

teljesebben érvényre jut a kontradiktórius elv, ezen belül pedig a felek rendelkezési joga.” (IX.2. pont).

Az 1998. évi Be. nem nevesíti a közvetlenség alapelvét, csupán a bírósági eljárás általános szabályai között találhatunk utalást a létezésére, érvényesülésére.

A nevesítés elmaradását Tremmel Flórián lényeges hiányosságnak tartja, az Alkotmányban rögzített alapelvek „átlagához” viszonyítva jelentősebbnek, fontosabbnak tartja a Be.-ben sem nevesített közvetlenség elvét.⁶³

Kertész Imre álláspontja szerint:

„A vallomások írott formában való kifejtése esetén hiányzik a nyomozó és a kihallgatott közötti személyes kontaktus, nincs lehetőség menet közben tisztázni a vallomás homályos, nehezen érthető részeit, kiegészítő, ellenőrző kérdéseket feltenni...”⁶⁴

Botos a közvetlenség elvének jelentőségét alátámasztva rögzítette a következőt:

„az emberi test bizonyos határok között visszatükrözi a jellemet, a temperamentumot, és a lelki folyamatokat”⁶⁵

Az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. módosító törvény elsősorban a büntetőeljárás kódexben az időbeliség követelményének érvényesülését biztosítja a közvetlenség elv tényleges érvényesülésének hátrányára, viszont a jogalkotói indokolás alapján csupán az eljárásban résztvevő személyek eljárási jogait ténylegesen nem szolgáló, formális garanciákat biztosító szabályok megváltoztatása terén teszi azt. A korábbi vallomások felolvasása helyett a vallomás ismertetését tette főszabállyá, tekintettel a nagyszámú vádlottal szemben, több éven keresztül folytatott nyomozást követő bírósági eljárásban a felolvasás okán keletkezett jelentős nehézségre, mely terjedelmes vallomások esetén több tárgyalási napot is igénybe vevő felolvasásokat jelenthet.

III. Záró gondolatok

Az alapelvek történeti képződmények, korszakoként, alapvetően a politikai, jogi, társadalmi, történelmi változásokhoz igazodóan többé-kevésbé változó tartalommal jellemezték az országok büntetőeljárás rend-

⁵⁸ ERDEI ÁRPÁD: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Kiadó, Budapest, 2012. 130–131. o.

⁵⁹ A közelmúltban kisebb szakmai vihart okozó eljárási kódex módosításról lásd: KÓHALMI László: A jogállami büntetőeljárás egy fontos kívánalma: a védelemhez való jog. In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.) Igazság, ideál és valóság: Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2014. 258–266. o.

⁶⁰ A közvetlenséget (és a védői jogokat) sértőnek tartja Kóhalmi a közelmúlt néhány kodifikációs kísérletét. Lásd: KÓHALMI László: A védő magyar büntetőeljárásban. In: Gál István László (szerk.) Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011. 385. o.

⁶¹ ERDEI ÁRPÁD: Az inkvizitórius és a kontradiktórius vonások a büntetőeljárás jogrendszerében. In: Jogtudományi Közlöny, 1998. Április 127–130. o.

⁶² ERDEI ÁRPÁD: Felújítás vagy megújítás. A büntetőeljárás jog választási lehetőségei. In: Magyar Jog 1993. 8. szám 455–456. o.

⁶³ TREMMEI Flórián: A büntetőeljárás alapelvei az új alaptörvény tükrében. In: Magyarország új alkotmányossága (szerk.: Drinóczi Tímea) Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2011. 181. o. http://old.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/karikiadvanyok/magyarorszag_uj_alkotmanyossaga_kotet_11.pdf (letöltve: 2015. 08. 23.)

⁶⁴ KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 286. o.

⁶⁵ BOTOS: i. m. 34. o.

szerét.⁶⁶ A történeti fejlődés során tehát az érvényesülő alapelvek folyamatos formálódásban vannak. Egyes elvek az idők folyamán veszíthetnek erejükből, míg új alapelvek születnek, vagy tovább él az elv ugyan, viszont a megváltozott társadalmi környezetben már lényegesen eltérő jelentéstartalommal.⁶⁷

E számos körülmény által befolyásolt történeti változás kapcsán Erdei Árpád is rámutatott arra, hogy a szóbeliség és a közvetlenség elve változatlanul az egyik legfontosabb tárgyalási alapelvünk, viszont értelmezése más megközelítést igényel. A korábbi írásbeli és közvetett inquisitios eljárás tagadásaként megjelent eljárásjogi elveket ma már inkább más kiemelt eljárásjogi elvek, elsősorban a gyorsaság és a hatékonyság követelménye ellen való hatásuk alapján érdemes megközelíteni.⁶⁸

Meglátásom szerint helyesnek fogadható el Király Tibor azon meglátása, mely szerint a közvetlenség azon alapelvek közé tartozik, melyek bár eltérnek kivételeket, az esetek túlnyomó többségében mégis érvényesülnek, megmarad rendszerjellemző tulajdonságuk.⁶⁹

Az új büntetőeljárás törvény kodifikációja során határozott állásfoglalás szükséges a jogalkotótól, hogy a közvetlenség alapelvi szintű rögzítése indokolt-e a törvénybe. Nyilvánvaló, hogy ezen alapelv nem az egész eljárást átható elvek felsorolásának, hanem kizárólag a tárgyalási elveknek lehet a része.

„Alapelvek fenntartása ügyében érdemes konzervatívnak mutatkozni. Az újító szellem inkább akkor szárnyalhat szabadon, amikor az elvek racionális megvalósításának útjait a mai kor igényei között keressük.”⁷⁰ ■

Irodalomjegyzék

- ANGYAL Pál: A magyar büntetőeljárás jog tankönyve. Athenaeum, Budapest, 1915.
- BELIZNAY – HORVÁTH – KABÓDI – KIRÁLY – LÓRINCZ – MÁTHÉ – MEZEY – POMOGYI – RÉVÉSZ – ZLINSZKY: Magyar jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 1996.
- BOTOS Gábor: A büntetőeljárás jog története. Budapest, 2000.
- BÓCZ Endre: A nyomozási szakasz néhány alapkérdése az új büntetőeljárás törvényben. In: Belügyi Szemle, 1998. 7–8.
- CSEMEGI Károly: A bűnvádi eljárás alapelvei. Budapest, 1882.
- CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968.
- CSÉKA Ervin: A büntető jogorvoslatok alaptanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

⁶⁶ CSÉKA: [1998] i. m. 103–104. o.

⁶⁷ ERDEI: (2012) i. m. 138–141. o.

⁶⁸ ERDEI Árpád: Kodifikációs megfontolások a büntető eljárás elvei ürügyén. Rendészeti Szemle, 10/1993. 220–221. oldal.

⁶⁹ KIRÁLY: (6. Lábjegyzet 2003) i. m. 105. o.

⁷⁰ ERDEI: (1993) i. m. 453. o.

CSÉKA Ervin: Korszerűsödő alapelvek a büntetőeljárásban. In: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica, Tomus LIII. Fasciculus 1–25., Emlékkönyv dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, 1998.

DAMASKA, M. R.: The faces of justice and state authority: A comparative approach to the legal process. New Haven, CT: Yale University Press, 1986.

DIÓSDI György: A római jog világa. Gondolat, 1973.

ERDEI Árpád: Felújítás vagy megújítás. A büntetőeljárás jog választási lehetőségei. In: Magyar Jog 1993. 8. szám

ERDEI Árpád: Kodifikációs megfontolások a büntetőeljárás elvei ürügyén. Rendészeti Szemle, 10/1993.

ERDEI Árpád: Az 1896. Évi Bp. bizonyítási rendszerének néhány sajátossága. In: Magyar Jog, 1996. 11. szám

ERDEI Árpád: Az inkvizíciós és a kontradiktórius vonások a büntető eljárási jogrendszerekben. In: Jogtudományi Közlöny, 1998. április

ERDEI Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárás jog tudományában. ELTE Kiadó, Budapest, 2012.

FANTOLY Zsanett: Akkuzatórius vagy inkvizitórius büntetőeljárást? (versengő rendszerek). In: Tudományos előadóiülés a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozóján, Szeged, 2009. 06. 05.

FANTOLY Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.

FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2007.

FÖLDI András – HAMZA Gábor: A római jog története és intézményei. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2007.

HERMANN, Joachim: A büntetőeljárás reformja Kelet- és Nyugat-Európában. In: Magyar Jog, 1993. 5. szám

KATONA Géza: Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században. A kriminalisztika magyarországi előzményei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977.

KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

KIRÁLY Tibor: A magyar büntetőeljárás jog fél évszázados történetének vázlatja. In: Belügyi Szemle 2003. I.

KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965.

KÓHALMI László: Jogállami büntetőeljárás: védői észrevételek. In: Jacsó Judit (szerk.) Bizalom – Társadalom – Bűnözés: V. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés: Szeged, 2005. október 6–7. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006.

KÓHALMI László: A védő magyar büntetőeljárásban. In: Gál István László (szerk.) Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2011.

KÓHALMI László: A jogállami büntetőeljárás egy fontos kívánalma: a védelemhez való jog. In: Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi (szerk.) Igazság, ideál és valóság: Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2014.

MEZŐLAKI Erik: A funkciómegosztásról, különös tekintettel a vádlói és a bírói feladatok elkülönüléséről. In: Jogi Fórum publikáció 2014. 08. 24. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezolaki_erik_a_funkciomegoszlasrol\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezolaki_erik_a_funkciomegoszlasrol[jogi_forum].pdf) (letöltve: 2015. 08. 23.)

MISKOLCZINÉ JUHÁSZ Boglárka: A büntetőeljárás szabályok továbbfejlesztésének lehetséges iránya. „c” értekezés. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Juhasz_Bogi_dolgozat_v.pdf (letöltve: 2015. 08. 23.)

STEIN, Peter: A római jog Európa történetében. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

SZALAY László: Thémés. Értekezések a jog körében. II-III. füzet. Pest, 1839.

SZÉKELY György László: Alapelveket érintő változások a büntetőeljárás törvényben. In: Ügyészek Lapja 2014. 1. szám

TREMMEL Flórián: A büntetőeljárás alapelvei az új alaptörvény tükrében. In: Magyarország új alkotmányossága (szerk.: Drinóczi Tímea) Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2011.

ULPIANUS D. 48. 18. 1. pr.-4.

ULPIANUS D. 48. 18. 1. 23.

ULPIANUS D. 48. 18. 1. 21.

VADÁSZ Viktor: A szabad bizonyítás elve és a bizonyítékok felhasználásának törvényi tilalma. In: Ügyészek Lapja, 2009. 6. szám

VÁMBÉRY Rusztem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve. Harmadik kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1916.

A KRESZ ÉRTELMEZÉSE A JOGGYAKORLATBAN

Harmadik, hatályosított, bővített kiadás

SZERZŐK: Fülöp Ágnes, Fülöp Natasa, Major Róbert

A 2014. szeptember 30-án életbe lépett módosításokat is tartalmazza!

Amikor az Olvasó e könyvet kezébe veszi, nem egy hagyományos KRESZ tankönyvvel találkozik. A kézikönyv rendszerbe foglalja a KRESZ egyes alapvető szintű rendelkezéseit, értelmezi a leggyakrabban használt fogalmait, majd tematikusan vezeti végig az olvasót a közúti közlekedés szabályainak értelmezésén. Az elemzés során a szerzők a szabálysértési és büntető közlekedési ügyek rendőrségi, bírósági és szakértői tapasztalataiból indulnak ki, előtérbe helyezve a felsőbb bíróságok iránymutató jellegű esetei döntéseit is. A szerzők számos kérdésben egzakt tartalommal töltik meg az általánosabb megfogalmazású jogszabályi rendelkezéseket, feltárják a közúti közlekedési szabályok értelmezésének még nyitva maradt kérdéseit, melyekre lehetséges válaszokat is felajánlanak. A könyv nagyszámú közlekedési esemény példa jellegű bemutatásával elemzi a közlekedési szabályszegéssel elkövetett büntető- és szabálysértési ügyekben lefolytatott bizonyítást és a bírói felelősségelemzés logikai menetét.

A könyvet CD egészíti ki, melyen a hivatkozott jogszabályok mellett azon bírósági határozatok is olvashatóak, melyek egyes konkrét ügyekben jelentős, iránymutatónak számító elvi megállapításokat adnak. A CD ezen kívül a jogi szabályozást megértését segítő táblázatokot, valamint – a bemutatott és elemzett közlekedési helyzetek illusztrálására – száznál több fényképfelvételt és számos videofelvételt tartalmaz.

Ára: 7200 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%